

Milan Vincetič

Boris A. Novak: *Definicije.*

Novo mesto: Goga, 2013.

Večinoma se rokopisi (pesniških) prvencev, ki niso ugledali luči sveta, sprijaznjeno zaprašijo v predalih, iz katerih jih – mestoma tudi kot vznemirljivo odkritje – izbrskajo le kritiki ali kronisti kot (novoodkrito) avtorjevo zapuščino, ki pa se prej uvrsti v zbrana kot izbrana dela. Novakove *Definicije*, nastale v svinčenih časih med letoma 1973 in 1975, torej kar nekaj let pred izidom njegovega pesniškega prvenca *Stihožitje* (1977), pa so s pričujočo izdajo brez dvoma zapolnile vrzel, saj kljub skoraj štiridesetletnemu zamiku delujejo (mladostno) sveže, a obenem zrelo, čemur botrujejo predvsem kratke, a raznolike pesniške oblike (haiku, epigram, aforizem, pregovor, rek, grafit ...), v katerih se, kot je zapisal sam avtor, predvsem “kali skrajna koncentracija izraza”.

In zakaj prav pomenljiv in še kako primeren naslov *Definicije*? Ker preprosto gre za “vsebinsko določitev pojma, logično opredelitev pojma”, kakor stoji v *Velikem slovarju tujk* ali za “pomembno spoznavno sredstvo v logiki, filozofiji in znanosti”, kot pravi sam avtor. In nadaljuje: “Tudi moje ‘definicije’ izrekajo bistvo stvari, vendar ne na razumsko suh, temveč na pesniški način, saj [...] ne uporabljajo enoznačnih, natančno določenih izrazov, temveč metaforični, večpomenski jezik, ki temelji na nenavadnih povezavah besed”, ki variirajo tudi z zunanjo formo: od sugestivnih minucioznih enostavnih refleksij (“Le / sonce / nima /sence.”) do vizualne (tipografske) poezije (*Dim je pisava, Snežinke, Dež je uglaševanje, Križ, Diagonala, Krog ...*). Ob vsej paleti raznolikosti seveda ne smemo mimo dejstva, da je šlo za mladega ustvarjalca, dojemljivega za takratni avantgardno-modernistični polet, ki ni želel le obračunati s tradicionalnimi (pesniškimi) vrednotami, temveč tudi z družbeno stvarnostjo, kar sicer v pričujoči poeziji komajda odseva. Zato pa začutimo brsteče poganjke poznejše Novakove naracije, ki zajema predvsem iz intimnega soočenja z metaforično-filozofskimi eksistencialijami ali, boljše

rečeno, iz “primarne oblike živosti” (Goran Dekleva). Pesnik namreč že v *Definicijah* – kar se kot osebna paradigma (po)javlja skozi ves njegov opus –, zapiše: “pesnik / je vrtnar / tišine”, “tišina / je budna le, / ko jo zvok sliši” in “šeče črka / pokaže / vso belino / papirja”. Ob tem seveda ne smemo mimo Novakovega pretanjenega občutka za jezik, za zvočnost ali melodičnost (“Usta / so zadruga / besed. // Zadruga, / zadrega / hlač.”) ter seveda za lucidne (semantične) paradokse, ki bogatijo predvsem njegovo poezijo za najmlajše (“Poljub je / ljubezensko pismo / v kuverti ustnic. // Najlepše ga je izročiti / ustno.” Ali: “Obraz / je tempelj / boga / smehljajev”. In še: “Jeziki rož / so barve. / Glasba rož / je vonj.”).

Če z uvodnimi verzi začrta tloris pesmi, ki da “je apartma / v hotelu besed / A kategorije, / z razgledom na domišljijo, / kopalnico za metafore / in dvojno posteljo / za moške in ženske rime”, s tem tudi ilustrira (pesniško) kreacijo kot “umetnost pisanja, / (ki) se začne / z užitkom čečkanja”, rekel bi, z igro orkestracije ali montaže zapisov, ki so (pre) ostali od grundiranja sprotnih asociacij. Še več: Novakova kreacija je še najbolj podobna Rodinovemu principu odvzemanja (odvečnega) tvarnega, zato so pričujoče pesmi še najbližje modelu filigrana, ki prav zaradi svoje krhke živosti zapolni ali vznemiri še tako širo pokrajino, pa naj gre za jesenske ali zimske pejzaže iz narave (“Ptice so note / na glasbenem črtovju / električnih žic), za sinestezijo barv in zvoka (“Saksofon / je zlat / krik / zraka.”) ali za skepso v privzete realije (“Tehtnica / je venomer / v dilemi.”) ali irealije sveta (“Maslo / je rjuha / od kruha.”).

Zavedanje (ne)moči pesmi, ki je prežeta tudi z mladostniškim iskanjem izgubljenih iluzij (“Vaza je mrtva / brez rože. // V živi vazi / je roža mrtva.”) ali vnovičnim (tudi romantiziranim) prevrednotenjem ustaljenih vrednot, napolni pesmi ptice (“Ptica / je pesem, / ki se je / naučila / leteti.”) tako z občutjem melanholičnosti kot vzhičenosti. Srednjih tonov, vsaj meni se tako zdi, pravzaprav ni, pač pa tu in tam vznikne register obujenih zenovskih tonov (“Roža ovene, / če je ne zalijejo / pogledi.”), ki predvsem potrkevajo iz podobja rastlin (“Trn / je / nežen / nož / v / koži / rože.”) ali predmetov (“Kozarec / je steznik / vode.”).

Ljubezen kot erotično-duhovni akt se večinoma lušči kot prikrito in dražljivo ornamentiranje podob iz narave (“Spomladi se spet / odpre droben moder cvet: / odpre se ves svet.”) ali z zemljevida telesa (“Ustnice / so letališča / poljubov.”), ki ga tudi igrivo karikira (“Trebuh / gleda / s popkom.”) ali mu nadene filozofični obstret (“Prsti / govorijo, / dlan / molči.”) z odtenki samotnosti in hrepenenja (“Prazno / je obzorje ... / A oko – / polno otokov!”). Telesnost se le sluti, dveh ljubečih ni nikjer v prvem planu, ljubezen je preprosto zavita v kokon pasivnosti. Še več: ob

prebiranju sem imel občutek, da gre še najbolj za spogledovanje z ljubeznijo, zato so njeni robovi hote posenčeni in neostri, nikoli pa votli (“Veke / so naprstniki / sanj.”). Ljubezen je navsezadnje tudi boleče nastavljanje ogledala (“Biti / ogledalo, / živeti / od / slik!”), v katerem se preliva “neskončnost / v stekleni polti”, neskončnost kot kategorija smrti, tišine, molka, odmevov, krikov, zvokov, zvezd, trenutkov, večnosti, barv letnih časov in seveda jezika kot nemega označevalca ali uglasenega razlagalca. Ob kodiranju sveta namreč lahko beseda tudi umolkne, si pregrizne jezik, a njena prvinskost ostaja pri Novaku v “tišini, / (ki) je edini jezik, / ki ga poliglotti ne obvladajo”, kajti “beseda / skriva / svoj obraz / v naročju / molka”. In prav pod tem predpražnikom je skrit vitrih Novakovih *Definicij*: v zamolku. Pričujoče pesniške “definicije” zato ne razlagajo empirije in pragmatizma sveta, temveč so, kot pravi Mojca Pišek v spremni besedi, “rekonstrukcija sveta in jezika”. Kajti: “dobesedno in povsem zares jemljejo splošno prepričanje, da je pesništvo poskus ugledati svet v drugačni, novi luči. In niso le neposredna manifestacija te teze, pač pa so skorajda že njena nadvse posrečena karikatura, estetska travestija”.

In čisto na koncu: Kakšno mesto bodo zavzele te (znova priklicane) pesmi v celotnem Novakovem opusu? Bi bil slednji brez njih pomanjkljiv ter brez mladostno-začetniškega poleta? Bi se lahko brez škode založile v predalih? Brez dvoma ne. Kajti povsem se strinjam s pesnikovimi besedami v opombah v pričujoči izdaji, kjer pravi: “Štirideset let! ... Pesnik sem se vmes postaral. Postarale so se tudi nekatere pesmi, ki sem jih pozneje napisal. Ob *Definicijah* pa imam paradoksalen občutek svežine. Kot bi jih napisal včeraj. Ali davi. Obdaja jih lesk jutranje rose. Berem jih z večernimi očmi.” Novakove *Definicije* namreč niso le dokument takratne pesnikove zrelosti, odmeva umetniških smernic in gibanj, temveč še danes živa poezija, ki se bo naselila v subtilne prostore bralca kot “trenutek, / (ki) je večnost / v prahu”.